

DE HOOGPOORT

Wij beginnen in dit nummer een interessant artikel over de Hoogpoort dat Pierre Kluyskens schreef in 1971.

Het zou een goede zaak zijn moesten onze bestuurders dit alles eens aandachtig lezen en vooral - hopen wij - er de nuttige lessen uittrekken.

Hopen wij, maar ja, zoals de klasgenoten van Woutertje Pieterse het zouden formuleren: “De Hoop is een schone zaak en geeft het mensdom groot vermaak.”

Op de laatste meidag van 1835 verscheen In de Gazette van Gend, in de zogeheten notariële aankondigingen het bericht dat notaris Van de Poele, op 27 juni in de afspanning de Posthoorn in de Kromsteeg openbaar zou verkopen: ‘Een groot en aanzienlijk huys, stede ende erve, van ouds genaemd den Grooten Arend, gestaen en gelegen te Gend, ten voorhoofde op de Hoogpoort, geteekend no. 32, hebbende menigvuldige Beneden- en Boven-Kamers van twee verdiepingen, met groote zolders daer boven, voorts Salons behangen met kostelijke tapijten, spiegels en marmeren schouwen, schoonen Trap, Keuken met water- en regenpompen, Hoving en dry spacieuse Kelders...

Teken en symbool des tijds: teken van de standing van deze straat, symbool van de welstand van de mensen die er toen woonden.

Wat meer dan een eeuw later, in 1961, geplukt in een van de talrijke notariële aankondigingen: “Vrijwillige openbare verkoping van een belangrijk centraal gelegen ruim handelscomplex met inrijpoort, te Gent, Hoogpoort nr. 43, zijnde winkelhuis met toonzalen, magazijnen, kelders, 4 garages en koer. Enige zitdag: donderdag 18 mei 1961”

Andermaal teken en symbool des tijds, maar het accent is verlegd geworden van weelde en schoonheid naar het commerciële en het functionele: de salons behangen met kostelijke tapijten en de marmeren schouwen zijn op de gele aanplakbrieven een winkelhuis met toonzalen geworden, De ‘hoving en dry spacieuse kelders’ zijn er prozaïsch ‘vier garages met koer’ in vette druk geworden.

Langzaam maar zeker hebben handel en nering er zich, zoals overal elders in de oude stadskuip, ingeplant met hun moderne uitstalramen, hun lichtreclames, neonbakken, met hun brede, banale inrijpoorten, die de koetspoorten van weleer hebben verdrongen.

Onverbidelijke, onmeedogende wet die wil dat de handel het best bloeit in het stadsmidden, daar waar ook de mooiste getuigen van het verleden sedert eeuwen hun pracht tentoonspreiden, zodat onvermijdelijk op die plaatsen, in die straten waar elke vierkante meter goud waard is, een bestendig conflict ontstaat tussen het schone en het utilitaire. Conflict dat elders vaak in der minne, tot voldoening, én van de bewonderaars van het schone, én van de handelaars wordt geregeld, maar dat in onze stad veel te zelden zijn oplossing vindt in een gelukkig architecturaal en esthetisch compromis,

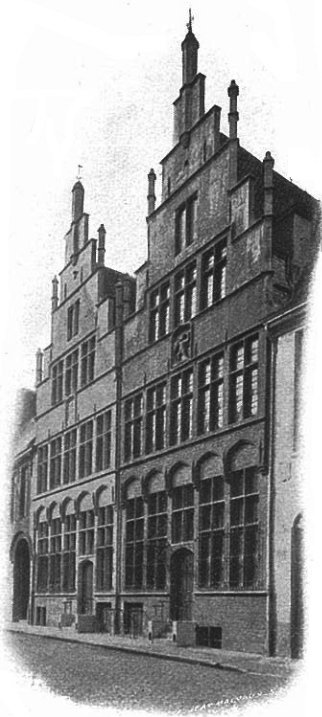
Enkel de openbare gebouwen hebben het hun bestemming te danken dat zij, in dé meeste gevallen hun gevels ongeschonden hebben behouden of in hun oorspronkelijke pracht zagen herrijzen.

Maar voor het overige, vooral dan ter hoogte van de begane grond, is oneindig veel verknoeid geworden. Wij zullen bij het einde van onze studie de lijst opmaken van de wijzigingen - enkele herstellingen en zeer veel verminkingen - die de laatste 75 jaar aan de gevels van deze straat werden gebracht en meer schade dan verfraaiing voor gevolg hadden.

De Hoogpoort is gedurende eeuwen, mede door haar uiterst gunstige en cen-

Stadhuis.

Zwarte Moor en Grootte Moor.

trale ligging, in menig opzicht de voornaamste straat van Gent geweest, hetgeen bijna automatisch betekende dat de mensen die er woonden “pignon sur rue“ hadden, dit wil zeggen dat men er geen banale huizen, woningen of gevels aantrof.

Moest men de bestaande gevels willen herstellen - en dat kan gemakkelijk, indien de stad bv. één ten honderd van haar uitgaven aan het in waarde stellen van haar architecturaal patrimonium wil besteden, zoals vele buitenlandse toeristische steden doen - dan zou Gent aan gevelschoonheid, aan diversiteit van stijlen, met één enkele straat, de Hoogpoort, rijker zijn dan de meeste Europese steden met heel hun patrimonium zijn.

Ja, zo rijk zijn wij nu eenmaal te Gent, en het is geen bewering zo maar uit de lucht gegrepen. De Hoogpoort is een encyclopedie van al de stijlen, van de romaanse stijl tot de Empirestijl. Zo dicht bij het Stadhuis, zo dicht bij onze edielen en toch nog onbekend en onbe-

mind van hen die de plicht hebben de roem en de faam van Gent als gewezen hoofdstad van het graafschap Vlaanderen en als een van de merkwaardigste toeristische centra in West-Europa, hoog te houden. Hetgeen men aan het in waarde stellen van het kunst- en cultuurpatrimonium besteedt, is op geestelijk vlak de beste belegging, en op toeristisch vlak de meest winstgevende zaak, Nieuwe wijken met torenhoge flatgebouwen zijn vaak, wanneer zij in een groen environment worden opgetrokken, prachtige sociale verwezenlijkingen, maar niemand die het in zijn kop zal krijgen er toeristische trekpleisters van te maken. Wie een weinig heeft gereisd, weet dat men tegenwoordig in de periferie van alle belangrijke steden dergelijke wijken met betonnen paddenstoelen aantreft.

Gent moet zijn toeristische adelbrieven in de oude Kuip concentreren. Het heeft aldus het mooiste architecturale reservaat van het land en het laat het gaandeweg verknoeien, zoals mensen die alle troeven in handen hebben het

met hun geluk doen.

De Hoogpoort is in de oude stadskuip het toeristisch wandelpad bij uitstek. Van Gravensteen tot Reep is het een lint met weinig kronkelingen en in dat lint, dat de Leie met de helaas thans gedempte Schelde verbindt, is de Hoogpoort de hoofdbrok. Bezoek wat U wil te Gent, U moet vroeg of laat langs de Hoogpoort, zoals destijds de koningen, prinses, graven en hoge gasten onvermijdelijk op een of ander ogenblik van hun staatsiebezoek door deze voornaamste straat moesten trekken,

Waarom ze dan, jaar in jaar uit, laten kapotmaken? Overdreven? Wanneer wij de inventaris zullen opmaken van hetgeen men er, meestal tegen de wens of de wil in van hen die nog van stedenschoon houden, heeft verknoeid, zal men van geen overdrijving meer kunnen gewagen.

Het is hoog tijd dat men te Gent niet meer, met de lidkaart van de een of andere partij op zak, ongestraft, een erfdeel dat tientallen generaties ons hebben vermaakt, kan en mag versjacheren. Het is tijd dat men eens aan cultuur begint te doen, anders dan met bombastwoorden in slogans, blokletters, programma's en redevoeringen, De overheden moeten niet over cultuur spreken of door gewillige vriendjes over cultuur laten schrijven, zij moeten aan cultuur doen. En de eerste manifestatie van een stad die zich eerbiedigt en die zich in haar verleden wil eerbiedigen, bestaat er in hetgeen ons, vaak op miraculeuze wijze is bewaard gebleven, te behouden, te redden en desnoods te herstellen. Indien steden als Florence of Venetië slechts jaarlijks tien miljoen Fr. over hadden voor het behoud van hun architecturaal patrimonium, zou gans de wereld hun edelen voor barbaren en Beotiërs laten doorgaan. Welnu Gent heeft amper een half miljoen over voor de particulieren die historische gevels willen laten herstellen. Wij durven verhoppen en wij zijn er stellig van overtuigd dat de ploeg die op 1 januari jl. het op het stadhuis overnam, met andere cijfers: dan aalmoescijfers voor de dag zal komen en de vertegenwoordigers van de kunstminnende verenigingen te Gent niet zal dwingen beschamende gegevens met pinnen op de internationale waskoord vast te zetten. Er is voor de nieuwe CVE-BSP ploeg in dit domein veel weggelegd, en zij kan uit een degelijk geplande restauratiepolitiek veel lof en eer halen.

Hetgeen het stadsbestuur voor de Wereldtentoonstelling van 1913 deed, o.a. de herstelling: van gans het Veerleplein en van de Graslei, moet het huidige ook elders in de stad kunnen verrichten. Wij hebben een straat, de Hoogpoort, als voorbeeld uitgekozen, niet omdat noodzakelijk gans de inspanning aldaar zou worden gevoerd, maar om aan te tonen hoe schoon deze gevelrij was, hoeveel wij de destijds verrichte restauraties verschuldigd zijn, en hoe erbarmelijk het is te moeten vaststellen dat men sedert drie kwart eeuw de ellendigste aanslagen heeft laten plegen.

Van Nederpolder tot Groentenmarkt: een enfilade van gevels waarvan meer dan de drie vierden een eresaluut waard en waardig zijn: de twee trapgevels van het Conservatorium, de gevels van de Grote en van de Zwarte Moor, het historisch gebouw van het Sint - Jorishof, de gotische gevel van het stadhuis met de Bollaertkamer en de Conciergerie, een half dozijn prachtige Louis XVI gevels, de Visitatie, het gewezen neringhuis van de Goudsmiden, huizen uit de 16de-, 17de- en 18de eeuw die men ter hoogte van de begane grond heeft vermorst maar die zijn blijven voortbloeien boven het commerciële gedoe en die men met weinig kosten in hun vroegere luister zouden kunnen terugbrengen.

Men heeft lange tijd stroomafwaarts geroeid, het was de gemakkelijkste oplossing. Men moet ook eens stroomopwaarts durven roeien, de stad kan er enkel baat bij hebben.

Op het einde van de vorige eeuw vertoonde de thans zo fraaie enfilade gevels van de Biezekapelstraat (toen nog Toevlucht- of Refugestraat) tot de Botermarkt een lamblig aspect, zoals trouwens het hoekhuis van de Refugestraat en de Nederpolder. De Gentenaars sloegen weinig of geen acht op deze grijze, grauwe of witgekalkte muren en enkel de oudheidkundigen wisten dat achter pleisterlaag, moderne vensters en motieven, de oorspronkelijke gevels bewaard gebleven waren.

Het eerste gelukkige initiatief ging uit van de Gentse estheet Ernest Laquet die in 1896 zijn woning de Grote Moor door architect Van Hamme liet herstellen. Het resultaat was zo overtuigend dat na enkele jaren ook de Kleine Sikkel, die achter een banale 19de-eeuwse gevel verscholen lag, hersteld werd in zijn XII^{de}-eeuwse structuur met kantelen (thans de 4de directie. Openbaar Onderwijs) en voorts ook de twee trapgevels en aanleunend gebouw van de Grote Sikkel, sedert jaren het Muziekconservatorium, de Kleine Moor en de indrukwekkende gevel van het Sint-Jorishof, die na eeuwen verminkingen onkenlijk was geworden.

Aldus herwon Gent op het vandalisme van de vorige generaties in een ononderbroken lijn van meer dan honderd meters, enkele van zijn fraaiste architecturale gewrochten uit de middeleeuwen, een heerlijke brok uit zijn kunsthistorisch patrimonium, een indrukwekkend stenen decor dat sindsdien duizenden en nog duizenden toeristen uit alle landen en werelddelen unaniem zijn komen bewonderen en bezingen.

Dit deel van de Hoogpoort werd vroeger de Opper-Hoogpoort genoemd; verder vanaf de Botermarkt, toen nog Paradeplaats, had men de Middel-Hoogpoort tot aan het huis genaamd het Peerd en eindelijk tot aan de Groenten-

markt, die toen nog Vismarkt werd geheten en die voor de Gentenaren de 'Groenselmarkt' is, de Neder-Hoogpoort.

Heel wat lezers zullen zich afvragen waarom de strook van Botermarkt tot Zandberg, die afgescheiden is van de ware Hoogpoort, dezelfde straatnaam draagt. Wel heel gewoon omdat de Hoogpoort tot in het begin van de 20ste eeuw doorliep tot aan de Zandberg. Het is pas tussen 1901 en 1903 dat een gat werd gekapt in die huizenrij om een rechtstreekse verbinding tussen de Botermarkt en St.-Jacobs tot stand te brengen, namelijk de Borluutstraat (nu Belfortstraat) die drie bestaande straten, de Hoogpoort, de Onderstraat en de Kammerstraat letterlijk doorboorde.

Er was, in de middeleeuwen, geen stadspoort bij of in de onmiddellijke nabijheid van de Hoogpoort, zodat wij naar een ruimere betekenis van het woord Poort moeten uitkijken, en wel de ruimte, namelijk die van stad, de meest algemene betekenis, zoals men ook sprak van poorter, poortერი, enz. Hoogpoort, of 'Hoge Poort, Oeghe poort, Hoeckpoort', naar gelang de schrijffantasie van onze Middeleeuwse scribenten, betekende dus de hoge stad of het hoogste gedeelte van de stad, een slordige 13,95 m. boven die fameuze spiegel van onze Noordzee,

U zult me zeggen: 'En de Blandijnberg, die verheft zich toch hoger boven de dichtelijke spiegel?' Een ogenblik, beste lezers, de Blandijnberg was geen grondgebied van de stad, hij maakte deel uit van de eigendommen van de Sint-Pietersabdij.

De naam Hoogpoort die wij reeds in de 13de eeuw in de stadsdocumenten aantreffen, heeft de eeuwen getrotseerd, veel beter dan deze van de herenhuizen en de burgerhuizen die wij er bij de vleet aantreffen.

Zelfs de naam Grote Sikkel is stilaan vergeten geraakt sedert het Muziekconservatorium er in de vorige eeuw zijn tenten kwam opslaan.

De Sikkel was gedurende eeuwen al even gekend bij de Gentenaren als de familie van der Zichelen die er haar naam aan gegeven had.

Het ensemble van de gebouwen die later herhaalde malen werden verdeeld, verkocht, terug ingekocht enz., was een van de belangrijkste van de oude stads-kuip. Later sprak men van de Kleine Sikkel (hoek Nederpolder), van de Grote Sikkel (thans Conservatorium) en sedert de herstellingswerken begin dezer eeuw is er ook de Achtersikkell. Het is op dat ogenblik dat de ware doolhof van straatjes er verdween, zodat het moeilijk is voor de mensen van onze tijd die de vroegere toestand niet hebben gekend, wijs te geraken uit de toenmalige beschrijvingen.

De Biezekapelstraat, althans zoals zij loopt van de hoek Nederpolder – Hoogpoort naar het Sint-Baafsplein, bestond niet, doch maakte toen een bocht en keerde zo naar de Nederpolder terug. Tussen de Kleine en de Grote Sikkelliep

de Toevluchtstraat die de Hoogpoort met de Regnessestraat verbond. Deze laatste, sedertdien eveneens verdwenen, liep achter het Belfort, van de (verdwenen) Sint-Janstraat tot de toenmalige Biezekapelstraat, ongeveer daar waar zich vandaag de K.N.S. (nu NTG) verheft.

Omzeggens gans de teerling tussen die straten werd ingenomen door de eigendom van de familie van der Zickelen, een zeer oud en adellijk geslacht dat terugklimt tot de tijd van de Guldensporenslag. De van der Zickelen zaten er warmpjes in. Wat deden dergelijke mensen in de middeleeuwen? Zij deden aan politiek, waren van vader tot zoon schepenen van de Gentse stede, handige financiers, steeds op de loer naar een meisje met een aardige bruidschat, van een rijke tante. Hun naam had prestige, bekendheid en de graven maakten dikwijls van een of andere van der Zickelen een afgevaardigde, een gevolmachtigde, een woordvoerder bij vredesonderhandelingen of verdragen, Geschoeid naar de leest van de middeleeuwse groten der aarde, waren zij ook verstokte vechtersbazen: wanneer het naar hun zin niet ging, wanneer iemand hen in een erfeniszaak dwars zat, grepen zij naar het zwaard of dolk en stierven er een paar in tweegevecht of in familieveten. Kortom een van der Zickelen was, hetgeen Froissart naar de maatstaven van de tijd ‘moult renom-mé homme et sage’ of een oude kroniek ‘eersame, weerde ende wise’ noemde.

Alsof dit reusachtig gebouwencomplex tussen Hoogpoort en Regnessestraat hen niet volstond, bezaten de van der Zickelen ook nog ‘wat’ eigendom buiten de stad, o.a. in Nazareth, hen zeer goedkoop in een of andere bruidskorf gebracht. Dat zij liefst op hun buitengoed verbleven, kan men gemakkelijk gissen. De patriciërswohnungen, de zogenaamde Stenen, in de 13de of 14de eeuw opgetrokken, waren zeer weinig aantrekkelijk: comfort, decor, aangename sfeer waren bijkomstig; veiligheid was voor die krijgers en samenzweerders hoofdzaak. Die Stenen werden in tijden van opstand en oproer kleine maar niet te versmaden burchten die bestand waren tegen aanvallen, brandstichting, plundering. De vaak een meter of anderhalve meter dikke muren, de zware eikenhouten deuren, de stevige tralievensters, de kantelen, boezemden in vreedstijd ontzag in, schrikten in troebele tijden de vijand en tegenstrever af.

De Kleine en de Grote Sikkel behoorden tot dit slag sterke en versterkte Stenen, waarin men niet van schrik, maar van koude rilde.

Wanneer men de gevel van de Grote Sikkel bekijkt, met zijn twee hoge trapgevels die uitstaken boven de houten omliggende houten woningen, kan men niet anders dan onder de indruk komen. Geheel opgetrokken in Doornikse steen is het gebouw donker en streng, zonder veel architecturale motieven. Van dergelijk gebouw zou men tegenwoordig zeggen dat het functioneel werd opgetrokken en dat was het inderdaad ook. Aanvankelijk moet het van binnen

aardig hebben geleken op een reusachtige spelonk, indruk die zeker nog sterker werd wanneer men de trappen naar de gewelfde kelder afdaalde, of liever naar de kelders, want de Sikkel bezit twee boven of onder elkaar liggende kelders, hetgeen een unicum is. De gewelven zijn sober en gedragen door stevige zuilen in blauwe hardsteen. Voorraadkelders? Misschien wel, doch waarschijnlijk ook opslagplaatsen voor kooplieden in een tijd van ongemene bloei van de lakennijverheid te Gent.

De verschillende delen van het gebouwencomplex werden niet op hetzelfde ogenblik opgetrokken, zodat het ensemble noch uitwendig noch inwendig eenheid vertoonde, en pas was het tot een geheel verwerkt geworden, of sterfgevallen, erfenissen, processen en andere verwickelingen deden het versnipperen en in verschillende handen belanden.

Deze processus begon zich omstreeks 1520 af te tekenen, toen Jacob van der Zickelen, erfgenaam van een groot fortuin en eigenaar van de Sikkel kwam te overlijden, geen zoon en enkel drie dochters nalatend. De familie van der Zickelen die gedurende meer dan twee eeuwen een toonaangevende rol had gespeeld in het politiek leven van Gent en van het graafschap, die in dienst van de graven en van de Bourgondische hertogen belangrijke opdrachten hadden vervuld, verdween van het toneel.

Zij had geleidelijk, naarmate de patriciërs en edellieden minder aan tweegevechten en oorlog en meer aan weelde en kunst begonnen te denken, de eens zo stuurse woning met prachtige wandtapijten, beeldhouwwerk, wandbekledingen in gedreven en verguld leder versierd. Doch tegenwoordig is geen spoor meer van de vroegere luister te ontdekken.

Na de dood van Jacob van der Zickelen, kwam de Grote Sikkel achtereenvolgens terecht in het bezit van de families van Caudenhove de Cortewille. Damman, Rodriguez, de Beer, de Thiennes en de Limburg – Stirum, vooral eer muziekconservatorium te worden dat er, na eerst een tijd lang in de Achtersikkel te zijn ondergebracht geworden, naar de plannen van de stadsarchitect Karel Van Rysselberghe zijn definitieve bestemming kreeg, met o.a. de grote Concertzaal die later met muurschilderijen van Armand Heins werd versierd.

Wat zich in twee of drie eeuwen allemaal kan voordoen achter de rotsdikke muren en de tralievensters van een middeleeuwse patriciërs woning, kan men enkel gissen, ofschoon men in de XIX^{de} eeuw, ten tijde van de echte historische roman, daar zeer veel over geschreven heeft, dat echter meer de vrucht van de verbeelding dan van de nuchtere waarheid is geweest. De bronnen, de familiepapieren en -aantekeningen ontbreken immers en het is pas later, veel later dat rijke poorters en burgers die niet wisten wat gedaan met hun centen

en hun tijd, om de te lange dagen en avonden wat korter te vijlen, al de grote en kleine gebeurtenissen van hun eentonig bestaan en van dat hunner gebeurte en stad, in schoonschrift hebben opgetekend: geboorten, huwelijken, sterfgevallen, dagelijkse uitgaven, feesten en banketten, politieke schandalen en praat van de klets-kousen over bedscènes en andere intriges, als daar zijn bv. het dagboek van Schamp of van de Laval.

De van der Zickelens waren uit een ander hout gesneden. Waarschijnlijk hanteerden zij aanvankelijk beter het rapier dan de ganzenpen en verkwikte men zich 's avonds bij de open haard van de Grote Sikkel liever met sterke verhalen over vechtpartijen, hinderlagen en, politieke moorden dan met lectuur uit *Parcifal* of uit *Reinaard de Vos*.

Maar de tijden, met of zonder contestatie of hippies evolueren, en samen met de tijd, ook mensen als de vechtlustige van der Zichelens, die aan hun tafel hoge gasten ontvingen die over subtiele argumenten, over vredesonderhandelingen, diplomatie en politieke manoeuvres kwamen spreken. Zij werden beschaafde, fijn gemanierde poorters die nog enkel ruzie maakten wanneer het om een erfeniszaak ging.

Het huis aan de Hoogpoort was zo ruim dat de eigenaars het af en toe, wanneer zij te Nazareth of elders van de zomerlucht genoten, aan de overheden konden afstaan, wanneer de stad bij een of ander bezoek van vreemde gasten over een "hotel" moest beschikken. Gent schijnt aldus sedert onheuglijke tijden aan een chronisch tekort aan hotelkamers te hebben geleden!

Ten tijde van Gewijde van Dampierre kwam de zoon van de graaf er herhaaldelijk overnachten en samen met zijn gevolg verblijven. Nu, in de XIV^{de} eeuw nam iemand als Hendrik van Vlaanderen, zeker geen vrede met een strozak en een keukentafel, en te oordelen naar de rekeningen, die het stadsbestuur telkens, o.a. in 1340, 1342, 1355, 1378 en 1444 mocht vereffenen na het vertrek van de hoge gasten, moet het verblijf in de Sikkel indien gevaarlijk voor maag en lever, dan toch in menig opzicht zeer aangenaam zijn geweest.

Een onopgelost gebleven vraag is te weten of twee van onze grootste Gentse en Vlaamse schilders Hugo van der Goes en Justus van Gent al dan niet in de Grote Sikkel verbleven en werkzaam waren. Wie weet, komt eens een document te voorschijn dat het ons formeel zal kunnen bewijzen. Doch hetgeen wij met zekerheid weten is dat deze twee schilders bevriend waren en dat de familie van der Zickelen voor hen de rol van mecenas speelde. Wanneer Justus van Gent op reis trekt naar Rome, ontvangt hij door tussenkomst van Hugo van der Goes, een geldelijke steun van de familie van der Zickelen.

Zelfs toen de Grote Sikkel omstreeks 1530 in andere handen overging, bleef het voor de nieuwe eigenaars een traditie af en toe het huis ter beschikking te stellen van de overheden. Zulks gebeurde o.a. in 1540 in de woeligste perio-

de die Gent kende na de opstand tegen Keizer Karel. De doorluchtige gast die in de Grote Sikkel afstapte, was de pauselijke legaat, de piepjonge kardinaal Alexander Farnese, een prelaat die met toen zeer hoog genoteerde familiepapieren op zak liep, uit dewelke o.m. bleek dat hij de kleinzoon was van... paus Paulus III, hetgeen zeker niet vreemd zal geweest zijn aan zijn verheffing tot het kardinaat op veertienjarige leeftijd.

'Item op den 23 der voorseyde maent sporkele' (= februari), aldus het Memorieboek van de stad, 'quam binnen Ghendt de legaet van den paus ende was inghehaelt ende was ghelogiert in de groote Sickele by den Santbergh'.

De kardinaal die zich bij Keizer Karel enkele dagen na dien aankomst te Gent kwam voegen, werd met grote luister en praalvertoon door de geestelijke en burgerlijke overheden onthaald: 'tout le clergé alla au devant de luy, à crois et confanons, revestus de cappes et habitz sacerdotaux, comme aussy allèrent au devant de luy plusieurs grands prelatz et seigneurs ecclésiastiques et pareillement plusieurs grans princes et seigneurs temporelz, aussy y estans en ladictte ville de Gand'.

De kardinaal die 'eztoit fort josne homme si comme d'environs l'age de vingt ans' was vergezeld van een hoop bisschoppen, prelaten en geestelijken, zoveler raadgevers die er steeds als de kippen bij zijn om een doorluchtig personage zijn reisgoed te helpen dragen, en o.a. van een oude kardinaal met veel talent en ondervinding die alles voor de jonge knaap regelde en besliste: 'estoit accompagné pour le conduire et gouverneur, en tant qu'il estoit fort josne, d'un autre cardinal qui estoit anchien et nonche de nostre dict saint père le pape devers le Maegesté Impérialle'.

Allen smulden en dronken lekker in de Grote Sikkel vlak bij het Stadhuis en namen slechts één belangrijke beslissing die echter een catastrofe werd voor de Gentse stede. Keizer Karel had immers besloten de eeuwenoude Sint-Baafsabdij, een van de mooiste van Europa, af te breken om er het Spanjaardenkasteel op te trekken dat de woelige Gentenaren voortaan elke lust tot oproer en opstand zou moeten ontnemen. Daar het echter de afbraak gold van een abdij, moest hij eerst om de toestemming verzoeken van de paus of diens afgevaardigde.

Zonder een ogenblik te aarzelen, gaf de twintigjarige kardinaal zijn zegen waarna hij met gans zijn kleurrijk gevolg onze stad verliet. Er zal toen maar weinig gejuicht zijn geworden en op zijn doortocht zullen de Italiaanse prelaten wel voortdurend het woord God hebben horen uitspreken, maar dan in de vorm van Godver...

Twee gebouwen die in hun gevels de stempel van de architectuur van de XVe eeuw dragen, scheiden de Grote Sikkel van het Sint-Jorishof, twee gebouwen

die men architecturale tweelingen zou mogen noemen, want zij verschillen slechts van elkaar door enkele kleine details, als deuropening en motief van het basreliëf tussen eerste en tweede verdieping. Het zijn de twee 'Moren', de Grote Moor en de Moor, ook genaamd de Witte Moor en de Zwarte Moor. Een uitleg voor die

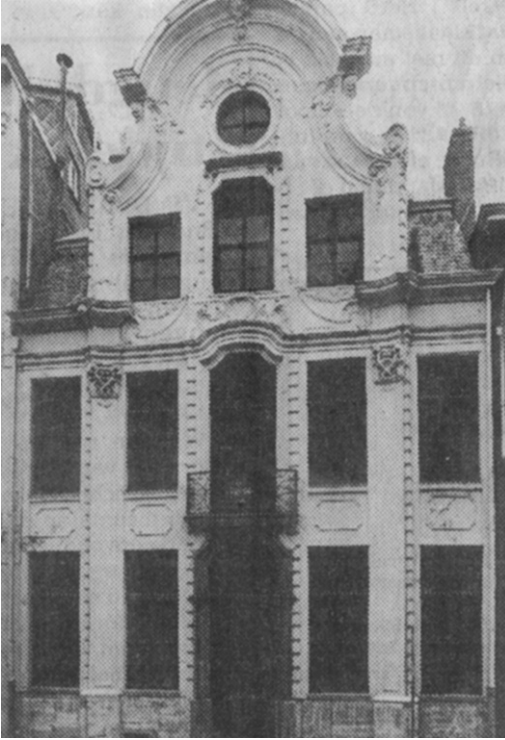
eigenaardige namen? Moeilijk er een te geven. Frans De Potter heeft het destijds gewaagd, doch ons inziens heeft hij zich vergist. Wij laten hem aan het woord:

'Zwarte moor, vraagt de lezer mogelijks, die titel behelst een pleonasme; "witte moor" dat is immers een onzin? Ja en neen. Ja, indien men denkt aan enen neger; neen, wanneer men zijn gedachten bepaalt tot het huis; immers de Zwarte Moor is van blauwe, de ander van witte hardsteen gebouwd'. Tot daar Frans De Potter, wiens bewering later bijna letterlijk door Gabriël Celis in zijn "Beschrijving van Gent" werd overgenomen: 'twee gebouwen, den Witten Moor en den Zwarten Moor geheeten om der wille dat het eene in witten steen en het andere in blauwen was gebouwd'.

Heeft De Potter zulks ergens gelezen en is hij er op voortgegaan zonder zich ter plaats van de toestand te gaan vergewissen? Had hij het gedaan, hij zou met eigen ogen hebben kunnen vaststellen dat beide gevels uit dezelfde, blonde Balegemse steen zijn opgetrokken, maar dat die steen voor beide huizen zwart uitsloeg.

Oorspronkelijk waren het houten gevels. Het is pas in de tweede helft van de XV^{de} eeuw, waarschijnlijk tussen 1475 en 1481, dat deze gevels door stenen façades in Balegemse steen werden vervangen. De inwendige schikking bleef behouden zoals tevens de zijmuren in ruwe Doornikse steen, de gewelfde kelders en de achtergevels.

De eigenaar liet enkel de voorgevel moderniseren, veiliger maken dan de aan brandgevaar immer blootgestelde houten façades, en meteen een rijker cachet aan het ensemble geven. Beide huizen werden ware juweeltjes van laatgotische architectuur, met een voor die tijd ongewone hoogte van 24 m. en elegan-

Huis Serlippens, Hoogpoort 77, genoemd naar J.J. Serlippens die in 1751 de bouwaanvraag voor dit rococohuis indiende.

te trapgevels versierd met rijzige pinakels.

Het huis naast de grote Sikkel heette oorspronkelijk 'De Gans', hoogstwaarschijnlijk naar een uithangteken of een of ander motief in de gevel aangebracht. Het bestond reeds in de XIV^{de} eeuw en was een tijdlang eigendom van een van der Zichelen. In 1542 verschijnt het voor het eerst als 'den Moor' en het jaar daarop als 'den Swarten Moor', naam die het tot op heden is blijven dragen. In zijn lange reeks eigenaars treft men naast de van der Zichelen ook de naam aan van bekende Gentse families, deze van de XVI^{de}-eeuwse chirurg Jacob van Zandweghe, de families van den Kethulle, Triest enz.

De Grote of Witte Moor naast het St Jorishof draagt in het halfverheven beeldhouwwerk boven de eerste verdieping de figuur van een reus, gewapend met een

schild en een pijl uit een koker halend. Bij de herstelling van de gevel op het einde van de vorige eeuw werd dit beeld gerestaureerd, doch sindsdien heeft de reus zijn schild verloren; ook het onderschrift 'Dit is den grooten moor' is inmiddels verdwenen.

In 1454 wordt het huis, vermeld als 't Moriaenshoofd', twintig jaar later als 'den grooten Moer die men heet in Sente Martin' en vanaf 1542 als 'den Witten Moor'. Misschien werd het, ofschoon het qua voorgevel dezelfde proporties heeft als de Zwarte Moor, de 'Grote Moor' geheten omdat het dieper was en ook een achterhuis 'de Grote Loove' bezat. Wit en zwart moeten uiteindelijk een van die talrijke bijnamen geweest zijn die het volk uitdacht om twee huizen die, op het eerste gezicht bijna identiek, te onderscheiden. Sloeg de ene gevel wat vlugger zwart uit, of was de steen ietwat donkerder? Een klein detail volstaat soms voor de volksverbeelding.

Hoogpoort 24-26, herenhuis uit 1776.

Er bestaat een klein historisch overzicht of vademecum voor de toerist die in het Sint-Jorishof op de hoek van de Hoogpoort en de Botermarkt afstapt, een soort curriculum vitae, dat men bij de thuiskomst uit zijn reiskoffer haalt en zijn vrienden en kennissen opdist; wij hebben het in alle foldertjes de jongste jaren door het Sint-Jorishof uitgegeven, teruggevonden. Het bevat zelfs wat meer dan de gewone Gentenaar er van afweet of zou moeten afweten: 'Het Sint-Jorishof te Gent dagtekent van 1228. Het is met de hoofdkerk van St.-Bavo, het Gravenkasteel, de St.-Niklaaskerk en het Belfort een der oudste gebouwen van Gent. Vanaf het begin was het een gasthof, beroemd door gans Noord-Europa voor keurige bediening, fijne wijnen en likeu-

ren en uitgelezen gerechten. Het is het oudste gasthof van Europa. Het Sint-Jorishof beschikt over een enig geschiedkundig verleden. In de XV^{de} eeuw was het de zetel van de Staten-Generaal welke er hun algemene vergaderingen hielden. Op 11 februari 1477 tekende Maria van Bourgondië, dochter van Karel de Stoute, er het beroemd keurrecht waarbij de Vlaamse gemeenten het recht verwierven zelfstandig te zijn en over het recht te beschikken hun eigen wetten te stemmen. Een gotische zaal voorzien van een monumentale trap is er zichtbaar. Het is in die zaal dat Maria van Bourgondië op 27 april 1477 de gevolmachtigden van Keizer Frederik III ontving, welke haar hand kwam vragen voor de zoon van hun Keizer. Keizer Karel verbleef er herhaaldelijk en Napoleon I bracht er de nachten van 2 en 3 februari door.

Natuurlijk is met dit kort overzicht niet alles gezegd over de geschiedenis van een van de mooiste gebouwen, van de Hoogpoort, zoals ook wellicht, pour les besoins de la cause, het accent wat te sterk gelegd werd op de gastronomische vermaardheid van het oorspronkelijke gasthof.

Hoogpoort 24-26 - anno 2010.

Niet iedereen heeft het uit- en inwendig kunnen bewonderen zoals het thans voor ogen verschijnt, en er moeten zelfs nog enkele oude Gentenaren zijn, die het hebben gekend vooraleer het in het begin van deze eeuw uit zijn smerig uitzicht, zijn in een viezige pleisterlaag bedolven muren, zijn met opschriften beschilderde gevel, zijn onkennelijk geworden vensters, zijn dichtgemetselde deuropening, zijn pannendak waaruit de dakvensters sinds lang verdwenen waren, plots in zijn XIV^{de}-eeuwse glans te voorschijn kwam.

Kant Botermarkt had men toen op het gelijkvloers de brillenwinkel van Geniets. Op de eerste verdieping, die men langs een steile, smalle trap moest vervoegen, was de speelgoedwinkel bij alle Gentenaren en mensen uit de omtrek gekend, de 'Foore van Leipzig', waar begin december de grote Sinter-Klaas elk jaar zijn voorraad poppen, trommels en trompetten voor de brave kinderen kwam opdoen,

De uitbater had in koeien van letters op de eens zo fraaie gevels laten schilderen 'Foore van Leipzig', Vrije ingang. Kramerijen, Kinderwagens, Speelgoed, enz...'

Het Sint-Jorishof zelf gaf uit kant Hoogpoort. In het stedelijk archief berust nog een foto die dagtekent van 1896. Men kan de gevel nauwelijks herkennen, maar men kan nog een paar teksten aflezen die boven en tussen de vensters waren aangebracht: St. Jorishof, Hôtel de la Cour St. Georges, St. George, English Family hotel, Table d'hôte à 1 heure, Open tatel om 1 uur, Beefsteaks, Rolbaan'.

Het mag een wonder heten dat voor- en zijgevel na eeuwen verminking nog zo fris en gezond van onder de pleisterlaag te voorschijn kwamen, net als de gevel van De Turk vlak naast het Sint-Jorishof, kant Botermarkt, bij Koninklijk Besluit van 16 september 1966 als monument gerangschikt.

Over hetgeen oorspronkelijk op de hoek van de Hoogpoort - Botermarkt stond, zijn wij zeer slecht ingelicht en wij moeten voortgaan op hetgeen Sanders ons in zijn Flandria illustrata heeft willen vertellen of verzinnen.

Blijkbaar was er aldaar tot ongeveer tot aan het Belfort een soort stapelhuis, een eerste Halle, die in 1228 werd gebouwd, gewijzigd of herbouwd. Aan de hand van enkele zeldzame uittreksels van de Gentse stadsrekeningen kunnen wij uitmaken dat het gebouw uit een gelijkvloerse enfilade van zalen bestond met een verdieping, dat het gebruikt werd door de handelaars en kooplieden in stoffen allerhande, alsmede door de halheren en al diegenen die in een of andere hoedanigheid toezicht hielden of uitspraak moesten doen in geval van betwisting of geschillen.

Geen enkele afbeelding van deze Halle komt voor op de tot op heden bewaard gebleven iconografische documenten; we weten niet eens uit welke materialen zij opgetrokken werd, of het een louter functioneel, dan wel een esthetisch

verantwoord gebouw was. In de loop van de XIV^{de} eeuw werden herhaaldelijk veranderingswerken aan uitgevoerd.

Ook werden er af en toe vergaderingen van de stedelijke overheden in de grote zalen gehouden en wij kunnen veronderstellen voortgaande op een tijdsdocument dat de vensters van traliewerk waren voorzien.

Wanneer men in 1425 de nieuwe Lakenhalle tegen het Belfort aan bouwde, betekende zulks meteen de zwanenzang van de oude Halle, die in 1431 werd gesloopt.

Lang bleef de vrijgekomen ruimte midden in de stadskuip niet vrij. De gildebroers van St.-Joris, die aanvankelijk een lokaal en oefenplein bezaten bij de Vijfwindgatenpoort (niet ver van het Klein Begijnhof ter Hoye), kwamen zich omstreeks 1381 bij het Belfort vestigen. Ze moesten enkele jaren later een deel van hun oefenterrein afstaan voor de bouw van de Lakenhalle door Simon van Assche, en waren zo gelukkig tegen schappelijke prijs de hand te kunnen leggen op de vrijgekomen ruimte na de afbraak van de oude Halle.

Het is daar, van Hoogpoort tot Botermarkt, dat de 'grootte ende souvereyne Hooft-Gilde van den edelen Ridder Sinte-Joris' haar nieuw lokaal of Gildehuis besloot op te trekken, dat een pareltje van architectuur moest worden.

Op 16 april 1469 bekwamen de leden van het gild de officiële vergunning 'dat zij moghen metsen, doen maken ende temmeren thuus, begonnen up thende vanden scuttershove, commende ten voorhoofde t'Hogherpoort, neffens an thuus geeten den Groten Moer...'

De gildebroeders zagen groot, al waren hun financiële middelen eerder beperkt. Zij wilden een ruim lokaal, een grote, rijkversierde kapel. Dankzij de bewaard gebleven beschrijvingen van de werken, de menigvuldige en vaak zeer nauwkeurige, in elk geval betrouwbare tekeningen die later van het ensemble en van sommige details werden gemaakt, was het geen onmogelijke taak in het begin onze eeuw over te gaan tot volledige restauratie van voor- en zijgevel.

Bezaten ze weinig geld, zo konden ze toch rekenen op officiële tegemoetkomingen, op beloften van Maria van Bourgondië en op een aardig hulpje van de bisschop van Doornik Ferry de Cluny die de gelovigen allerlei aflaten beloofde indien zij met hun spaarcenten bijdroegen tot de bouw, de meubilering en de opsmuk van de kapel.

In april 1474 kwam Maria van Bourgondië de eerste steen leggen het nieuwe gebouw. Het arm schaap kon toen nog geenszins vermoeden dat zij er, drie jaar later, na de tragische dood van haar vader Karel de Stoute, zeer blijde maar ook zeer bange uren zou beleven, toen de ontembare stad van de dood van de machtige hertog gebruik wou maken om het sedert tientallen jaren geleidelijk verloren gegaan terrein ineens terug te winnen en van de jonge en

door eenieder verlaten hertogin allerhande voorrechten en concessies af te dwingen.

Karel de Stoute sneuvelt te Nancy op 12 januari 1477. Maria, met haar stiefmoeder Margaretha van York, letterlijk in het Hof ten Walle belegerd, moet op het einde van dezelfde maand de eerste beslissende toegevingen doen en wanneer op 11 februari de Staten-Generaal in het roomverse Gildehuis van Sint-Joris bijeenkomen, wordt met enkele pennenstreken meer dan een eeuw Bourgondisch absolutisme en centraliserende politiek weggevaagd.

Het is in de gotische zaal van het hoekhuis van de Hoogpoort, een fantastische triomfkreet, na het Groot Privilegie en na het Charter aan de Staten en Leden van Vlaanderen, om de terugkeer naar de gemeentelijke zelfstandigheid en naar het provincialisme. En wanneer dan vier dagen later, in de Collatie, de tekst van de Vrede van Gavere en het Calfvel van 1468 worden verbrijzeld, kent de geestdrift van de Gentenaren geen grenzen meer. Zij dachten een geweldige sprong te hebben gedaan... naar het verleden, de terugkeer te mogen begroeten van de middeleeuwen en van al hetgeen die voor de Arteveldestad hadden vertegenwoordigd.

Zij waren smoordronken van geluk en hoogmoed en beseften niet eens dat men niet achterwaarts kan gaan in de geschiedenis en dat het strovuur in het Gildehuis aan de Hoogpoort niet meer kon worden dan de grootste illusie vóór de grootste ontvucherende desillusie.

Wordt vervolgd
Pierre Kluyskens